

Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka

wydanie specjalne

Warszawa

2021

Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka

wydanie specjalne

ISSN: 2450-8160

nr.indeksu: 19464

numer: 68 (06/2021)

Redaktor naczelny: Gontarenko N.

KOLEGIUM REDAKCYJNE:

W. Okulicz-Kozaryn, dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Polska;

L. Nechaeva, dr, Instytut PNPu im. K.D. Ushinskogo, Ukraina.

K. Fedorova, PhD in Political Science, International political scientist, Ukraine.

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. »Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

info@conferenc.pl

[Nakład: 80 egz.](#)

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Wszelkie prawa do materiałów prac należą do ich autorów.

Pisownia oryginalna jest zachowana.

Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. »Diamond trading tour».

Obowiązkowym jest odniesienie do czasopismo.

Opinie wyrażane w artykułach czy reklamach są publikowane na wyłączną odpowiedzialność autorów, sponsorów lub reklamodawcy. W związku z tym ani Redakcja, ani Wydawca nie ponoszą odpowiedzialności za konsekwencje wykorzystania jakichkolwiek nieścisłych informacji.

Warszawa 2021

»Diamond trading tour» ©

ISSN: 2450-8160

Розробка навчального курсу «Психологія надзвичайних ситуацій» для студентів-психологів	
Вінтюк Ю. В.	5
Категорія часу дієслів на заняттях з УМІ (початковий рівень)	
Перинець К. Ю.	11
Die rolle der Grundströmungen des unterrichts in Europa	
Вyschok A.	17
Сутність паблік рілейшнз в готельному бізнесі	
Матюшенко Р.	21
Охорона голосу у підлітків під час мутаційного періоду в хоровому класі	
Карпенко А. П.	25
Організація трудової діяльності майбутніх фахівців за тематикою соціального проєкта	
Квітко Н. М.	32

УДК 738.4.016:[159.9:614.8]

Розробка навчального курсу «Психологія надзвичайних ситуацій» для студентів-психологів

ВІНТЮК Ю. В.

Кандидат психологічних наук, доцент кафедри Теоретичної і практичної психології Національного університету «Львівська політехніка»

У статті розглянуті питання, що виникли при розробці та викладанні навчального курсу «Психологія надзвичайних ситуацій» студентам-психологам. Виявлені труднощі, що виникли при цьому; зроблений пошук шляхів їхнього подолання; висвітлені наявні можливості для викладання названого навчального курсу. Вивчені розглянуті труднощі що виникають при його викладанні у відповідності до сучасних вимог; запропоновані можливі шляхи і способи подолання виявлених труднощів. Зроблені висновки з проведеної роботи і запропоновані подальші перспективні дослідження у даному напрямку.

Ключові слова: підготовка майбутніх фахових психологів, формування професійної компетентності, психологія надзвичайних ситуацій, навчальна робота зі студентами.

The development of a training course «Psychology of Emergency Situations» for student psychologists.

Vintyuk Yu. V.,

Candidate of Psychological Sciences (Ph.D.), Associate Professor at Department of Theoretical and Applied Psychology, Lviv Polytechnic National University, Ukraine.

The article considers the issues that arose during the development and teaching of the course «Psychology of Emergencies» to students-psychologists. The difficulties that arose in this case were identified and the search for ways to overcome them was made; the available opportunities for teaching this training course are highlighted. Learned to consider the difficulties that arise in its teaching in accordance with modern requirements; possible ways and means of overcoming the revealed difficulties are offered. Conclusions are made from the conducted work and to offer further perspective researches in this direction.

Key words: training of future professional psychologists, formation of professional competence, psychology of emergency situations, educational work with students.

Підготовка фахівців у сучасних умовах висуває низку специфічних вимог як до вибору навчальних дисциплін, так і до їхнього наповнення та специфіки викладання. Наявні реалії вимагають приведення навчальних предметів у відповідність до наявних запитів суспільної практики, що стосується, зокрема, підготовки майбутніх фахових психологів. У даному викладі йдеться про підготовку студентів спеціальності «Психологія» у Національному університеті «Львівська політехніка», які на третьому році навчання за програмою бакалаврату слухають навчальний курс «Психологія надзвичайних ситуацій», як вибірково дисципліну. У даному випадку не йдеться про здійснення спеціальної підготовки психологів для забезпечення діяльності персоналу в умовах надзвичайних ситуацій. Необхідність розробки програми курсу і відповідних навчальних матеріалів на рівні вимог сьогодення, виходячи з необхідності надання студентам вищої освіти на сучасному рівні, зумовлює актуальність даного дослідження.

Мета роботи: розглянути питання, що виникають при розробці та викладанні навчального курсу «Психологія надзвичайних ситуацій» студентам-психологам; виявити труднощі, що виникають при цьому і виявити можливості їхнього подолання.

Завдання дослідження:

- розглянути наявні можливості для викладання навчального курсу «Психологія надзвичайних ситуацій»;
- розглянути труднощі що виникають при викладанні даного навчального курсу у відповідності до сучасних вимог;
- запропонувати можливі шляхи і способи подолання виявлених труднощів;
- зробити висновки з проведеної роботи і запропонувати подальші перспективні дослідження у даному напрямку.

Огляд наявної навчальної літератури на дану тематику засвідчив, що сучасних українськомовних підручників і навчальних посібників із даного предмету практично немає [1 – 12]. Слід відзначити, що у доступних джерелах є чимало інформації на потрібну тематику, проте у них наявно далеко не все що потрібно для забезпечен-

ня викладання даного навчального курсу. Тобто матеріал до одних тем можна знайти у готовому вигляді, а для пошуку матеріалів до інших потрібно проводити самостійні дослідження. Крім того, як показує досвід роботи з наявним матеріалом і хід викладання даного предмету, його висвітлення на належному рівні у сучасних умовах вимагає розробки і впровадження у навчальний процес нового концептуального підходу.

Труднощі розпочалися вже на підготовчому етапі, при складанні навчальної програми дисципліни «Психологія надзвичайних ситуацій», і які були обумовлені тим, що ні підручників, ні навчальних посібників, ні конспектів лекцій з цієї дисципліни виявлено не було. Це ускладнило як відбір необхідного матеріалу, так і подальший процес введення студентів у тематику і проблематику даної дисципліни. Ситуація на даному етапі ускладнювалася тим, що існує кілька схожих навчальних предметів: «Екстремальна психологія», «Кризова психологія»; а також дотичні до них, як «Теорія стресу», «Психічна травма» та ін., причому два останні з них викладаються студентам, як навчаються за спеціальністю «Психологія» у НУ «Львівська політехніка». Відповідно, постало завдання як мінімізації, так і оптимізації необхідного для даної дисципліни навчального матеріалу. Після вивчення навчальних планів і проведення консультацій з цього приводу зі студентами, з'ясувалося, що «Теорію стресу» їм викладають паралельно, у цьому ж семестрі, причому всім, як обов'язкову навчальну дисципліну; а «Психічну травму» будуть читати у наступному навчальному році. Відповідно, повністю читати теми з психології стресу не було необхідності, а теми, пов'язані з подоланням психічних травм будуть докладно розглядатися згодом.

Необхідно також відзначити, що надзвичайні ситуації розглядаються в різних галузях психологічної науки, причому з різних позицій. Так, «Екстремальна психологія» розглядає діяльність фахівців, пердусім рятувальників спеціальних підрозділів, в екстремальних умовах. Відповідно, дана галузь наукової психології вивчає як відбір, так і підготовку до такої діяльності,

а також специфіку її здійснення та подолання впливу цих умов на психіку професіоналів. Натомість «Психологія надзвичайних ситуацій» орієнтована на вивчення поведінки населення у тих же екстремальних умовах, і розглядає передусім відповідну поведінку, а також подолання наслідків і реабілітацію. Проте такий підхід видається дещо надуманим, оскільки не відповідає наявним реаліям. Так, в умовах надзвичайної ситуації, населення, що опинилося в екстремальних умовах, само займається організацією порятунку, ще до прибуття рятувальників; після їхнього прибуття окремі громадяни допомагають проводити рятувальні роботи; і навіть після евакуації населення деякі люди також залишаються допомагати рятувальникам: розбирати завали, шукати постраждалих тощо. Відповідно, екстремальну діяльність як рятувальників, так звичайних людей не доцільно розглядати окремо; вони мають бути повноцінно представлені в межах одного навчального курсу.

Проте навіть відібраний з врахуванням вказаних обставин матеріал залишав чимало нез'ясованих нюансів. Зокрема, в спеціальній літературі на дану тему не розглядається питання надзвичайних ситуацій у повсякденному житті, з якими може зустрітись кожна людина. А формування мотивації студентів до вивчення даного кусу довелося розпочати саме з розповіді про те, що т. з. «надзвичайні ситуації» періодично зустрічаються в житті кожної звичайної людини, навіть якщо вона не займається небезпечними видами діяльності. Так, студенти погодилися з тим, що є низка професій з підвищеним ризиком: причому це не лише рятувальники, пожежники, поліцейські, військові; але й шахтарі, лісоруби, моряки, металурги, мисливці, геологи та чимало інших.

Є достатньо небезпечних видів спорту, тому ті, хто займається ними, як на професійному, так і любительському рівні, також часто перебувають у надзвичайних обставинах, причому не лише на змаганнях, але й під час тренувань: парашутисти, дельта-і парапланеристи, драйвери, авто- і мотогонщики, яхтсмени, хокеїсти, гірські лижники і скейбордисти, регбісти та чимало

іншх. Крім цього, є чимало людей, які здійснюють небезпечну діяльність в якості хобі, це т. з. «екстремали»: дігери, рифери, банджі-джампери, паркурусти, спелеотуристи, скелелазы та ін. Специфіку діяльності всіх цих людей також варто висвітлити в ході викладання даного курсу, оскільки періодично психологам також доводиться мати з ними справу. Загалом, студенти погоджуються з тим, що психологам, яким доводиться працювати з представниками будь-якої з цих трьох категорій, набагато важче, ніж тим, хто не орієнтований на роботу з ними і не має необхідної для цього підготовки. А це, своєю чергою, посилює їхній інтерес до вивчення цього предмету, оскільки підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку психологічних послуг.

Дуже мало інформації знайдено про безпеки в інформаційному просторі, як підстерігають практично кожную людину, навіть дітей, у їх власних житлах. Проте шкода, якої завдає засилля різноманітної інформації з усіх наявних джерел, добре відома психологам і педагогам; значно менше розроблені методи протидії і способи допомоги постраждалим від інформаційної агресії.

Не розглядаються в літературі на дану тему і питання кіберзлочинності, проте ця тема також набуває дедалі більшої актуальності. Кожна людина може стати жертвою нападу, перебуваючи в увійній безпеці, у себе вдома, і здійснюючи звичну для неї діяльність у повсякденних умовах. І це не тільки крадіжка робочих матеріалів, персональних даних, особистої інформації, яка становить цінність, але й крадіжки грошей з електронних банківських рахунків, навішування неіснуючих боргів, невиплачених кредитів тощо. Всі ці ситуації для сучасних людей також слід вважати надзвичайними, тому їм у таких випадках потрібна буде допомога відповідних фахівців, психологів зокрема.

Нарешті, інформації про специфіку діяльності психолога з персоналом, як тих, хто зазнав шкідливого впливу надзвичайних ситуацій, так і тих, хто приходить їм на порятунок, також виявлено недостатньо. Психолог не лише сам має бути готовим до надзвичайних ситуацій, які нерідко зустрі-

чаються в повсякденності, різного характеру, але й вміти надати допомогу іншим, як з метою запобігання можливої шкоди, так і надання допомоги постраждалим.

Відповідно, пошук можливостей для висвітлення цих та інших питань потребує подальшого проведення науково-дослідницької роботи. Проте, в результаті її продовження вже зараз видається можливим поставити викладання даного навчального курсу студентам-психологам на рівень сучасних вимог до їхньої фахової підготовки.

Важливо також згадати про труднощі проведення практичних занять: їх і так складно проводити в умовах дистанційного навчання, без наявності безпосереднього контакту з аудиторією, проте у будь-якому випадку у навчальних аудиторіях неможливо створювати або моделювати надзвичайні ситуації чи екстремальні умови, які необхідно вивчати. Для вирішення даного завдання визнано за доцільне впровадити перегляд відеоматеріалів, які можна використовувати як навчальні. Передусім це серіал про роботу вільничників рятувальників з підрозділів ДСНС України: «Виклик», проте аналогічний американський серіал «911» та інші були визнані за непридатні для таких цілей, в силу їх специфіки. Крім цього, було відібрано низку художніх фільмів, в яких зображено реальні події, і правдиво відтворено поведінку людей у надзвичайних ситуаціях, причому як тих, що постраждали, так і рятувальників. Це фільми «Шторм», «Аполон-13», «Титанік», «Хмара», «Вогнеборці», «Рятівник», «Денне світло», «Башти-близнюки», «Операція в Червоному морі», «Останній урок», «Небезпечна професія», «88 хвилин» та ін. Оскільки показувати навчальні фільми, чи навіть окремі фрагменти з них дистанційно не дозволяють наявні технічні можливості, перегляд серіалу «Виклик» рекомендовано для самостійного опрацювання, в межах передбаченої начальною програмою самостійної роботи студентів. А з запропонованих фільмів відібрано ті, що найбільше підходять для здійснення психологічного аналізу – з позицій вимог даної навчальної дисципліни – і рекомендовано бажаним в якості творчого завдання з даного предмету.

Стосовно розробки нової концепції викладання даного навчального курсу на належному рівні в сучасних умовах, необхідно відзначити наступне. Згідно з поширеними уявленнями, надзвичайною ситуацією є та, що далека від звичних умов повсякденності, а тому пересічна людина не має навичок доцільних способів поведінки у ній, відтак для неї вона стає екстремальною та спричинює неоптимальні психічні стани. Потрапивши у таку ситуацію, людина відчуває дискомфорт, а тому намагається повернутися до звичних, комфортних умов перебування. Проте, оскільки умови далекі від звичних, вона зустрічає при цьому значні труднощі; а тому необхідна відповідна підготовка, або ж допомога тих, хто має навички діяльності у нетипових ситуаціях.

Як засвідчив проведений огляд наявної літератури на дану тему, до надзвичайних ситуацій звичайно відносять переважно різноманітні природні стихійні лиха та техногенні катастрофи, або соціальні заворушення, які трапляються вкрай рідко й аж ніяк не присутні у повсякденному житті пересічних громадян, кожної людини зокрема. Однак аналіз і конкретизація даного поняття, спроба застосувати його до повсякденних реалій сучасності свідчить про те, що такий підхід далекий від дійсності; тому в ході викладання даного курсу доречно висловити певні міркування з цього приводу.

Передусім, необхідно згадати, що всі ми вже не перше десятиріччя живемо в умовах тотальної соціально-економічної кризи, які аж ніяк не можна назвати нормальними. Ці умови характеризуються наявністю низки невротизуючих чинників: економічна і політична нестабільність, низький рівень життя, безробіття, постійна інфляція та ріст цін, відсутність належного соціального захисту, неможливість прожити на зарплату, відсутність впевненості у завтрашньому дні, необхідність пошуку роботи за кордоном, а як наслідок відчуження, розпач, безнадія, страх і т. п. Певний набір стресових чинників наявний практично постійно і в житті кожної пересічної людини. Однак далеко не всі можуть пристосуватися до таких умов, і вже тим

більше обмаль людей можуть почуватися комфортно за таких реалій. Відповідно, чимало людей перебувають у різних пограничних станах між здоров'ям і хворобою, та потребують додаткових можливостей для пристосування до наявних несприятливих умов.

Крім цього, можна назвати низку інших надзвичайних ситуацій з нашого повсякденного життя. Передусім, кожному не раз доводилося потрапляти у несприятливі погодні умови: сильна злива, буревій чи заметіль, тривала ожеледь, незвичний холод або спека та ін. Як правило, такі умови є або нетривалими, або ж є можливість заховатися від негоди, тому вони переважно не завдають непоправної шкоди. Однак, у протилежному випадку більшість людей не готові до перебування у подібних умовах навіть обмежений проміжок часу і для них вони стають надзвичайними, з усіма слідуючими звідси наслідками.

Набагато частіше зустрічаються несприятливі умови у повсякденній діяльності, на роботі зокрема: аврал на роботі, відсутність нормальних умов роботи, несправедливе ставлення керівництва, відсутність просування по службі, виробничі непорозуміння, домінування кланових інтересів, конфлікт зі співробітниками, взаємні навісисні і ненавісисні образи, постійна конкуренція, примусова перекваліфікація, а ще постійні транспортні проблеми і неможливість вчасно дістатися на роботу, булінг чи сексуальні домагання, зміна місця роботи; втрата роботи та чимало інших.

Крім роботи, такі ситуації нерідко трапляються в повсякденності: хвороба, дорожня аварія чи ДТП, зазнане насильство, крадіжка, сп'яніння, запій, пияцтво, шахрайство, неможливість вдовільнити наявні потреби, погіршення стану здоров'я та ін. Все це виводить людину зі стану рівноваги, знижує її адаптаційні можливості та порушує адекватну взаємодію з оточенням.

Часто зустрічаються складні ситуації і в особистому житті, які також для пересічних громадян стають надзвичайними: травма фізична чи психічна, небажана вагітність, криза в стосунках, значна сварка, постійні чи періодичні непорозуміння в родині, підступний обман, тривала розлука

з близькими, небезпідставна підозра чи недовіра, тривалі конфліктні стосунки, подружня зрада, розрив стосунків, розлучення та ін.

До особливостей проживання у сучасному інформаційному суспільстві також можна віднести низку несприятливих ситуацій: недостовірні інформація, інформаційна атака, втрата даних, кіберзлочинність, втрата коштів із рахунків і навіть складність сучасних технологій та постійна необхідність їх освоювати, і навіть відсутність належних можливостей для цього тощо. Тобто, до нетипових ситуацій можна віднести все що порушує повсякденний комфорт і виводить зі стану рівноваги, та потребує додаткових ресурсів для повернення у звичний стан рівноваги. За відсутності знань і досвіду поведінки в таких ситуаціях для багатьох пересічних людей вони з нетипових нерідко стають надзвичайними.

На завершення необхідно також нагадати, що як увесь світ, так і всі ми зокрема, вже другий рік живемо в умовах пандемії коронавірусу, і ці умови також аж ніяк не є звичними і комфортними для будь-якої людини. Хоча до завершення пандемії ще далеко, вже сьогодні, причому не лише фахівці різного профілю вказують на низку несприятливих чинників перебування людей в умовах загальнодержавного карантину. Кожна людина знає про це з власного досвіду, зокрема, це умови постійного ризику зараження, втрати здоров'я через можливі ускладнення, значні витрати на лікування, а ще умови часткової соціальної деградації, неможливість повернутися до звичних, комфортних умов життєдіяльності тощо.

Є й інші надзвичайні ситуації які також належать до наших повсякденних реалій:

- масові соціальні протести – зокрема, «Майдани» загальнодержавного значення та ін.;
- інформаційна війна з боку Росії та інших недоброзичливих сторін;
- відторгнення територій Криму і Сходу України;
- кібератаки хакерів на сервери вітчизняних установ та окремих громадян;
- повсякденні реалії в умовах неоголошеної війни та ін.

Саме таке висвітлення наявного матеріалу в ході викладання даного курсу дає змогу розробити нову концепцію його викладання, яка відповідає вимогам сьогодення, яка була реалізована в ході його укладання та апробації. Укладений із застосуванням викладених міркувань навчальний курс з «Психології надзвичайних ситуацій» передбачено представити у подальших публікаціях.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави констатувати наступне:

1. Викладання дисципліни «Психологія надзвичайних ситуацій» студентам-психологам не лише має свою специфіку, яку необхідно враховувати як при укладанні, так і при читанні даного курсу; але й містить чимало труднощів різного характеру, і тому потребує постійної як науково-дослідницької, так методичної діяльності, спрямованої на пошук і задіяння можливостей для їхнього подолання.

2. В разі врахування запитів студентів, як загальнопрофесійних, так і щодо вивчення даного курсу, формування у них необхідної мотивації для його вивчення, застосування адекватних науково-педагогічних підходів, форм роботи, застосування відповідних прийомів і способів вирішення завдань, можна розраховувати на їх успішне подолання, вже в даний час, у ході викладання даного курсу.

3. Проведений огляд найпоширеніших надзвичайних ситуацій свідчить про те, що вони аж ніяк не є винятковими, оскільки періодично трапляються в житті кожної звичайної людини. А це, своєю чергою, ставить на порядок денний завдання як підготовки широких верств громадян до протидії їм, так і підготовки фахівців, психологів зокрема, до роботи як з профілактики, так і подолання негативних наслідків у осіб, що зазнали впливу різноманітних надзвичайних ситуацій у повсякденному житті.

У подальшому передбачено здійснити апробацію запропонованого навчального курсу, а в разі необхідності здійснити його допрацювання.

Література:

- Белашева И.В. Психология экстремальных и чрезвычайных состояний: учебное пособие / И.В. Белашева, А.В. Суворова, И.Н. Польшакова, Н.В. Осипова, Д.А. Ершова. – Ставрополь: изд-во СКФУ, 2015. – 262 с.
- Гуревич П.С. Психология чрезвычайных ситуаций: учеб. Пособие для студентов ВУЗов / П.С. Гуревич. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – 495 с.
- Емельянов В.М., Коханов В.Н., Некрасов П.А. Защита населения и территорий в чрезвычайных ситуациях: Учебное пособие для высшей школы / Под редакцией В.В. Тарасова. – М.: Академический Проект, 2003. – 480 с.
- Екстремальна психологія: підручник / За заг. ред. проф. О.В. Тімченка. – К.: ТОВ «Август-трейд», 2007. – 502 с.
- Котенев И.О. Методика социально-психологической диагностики уровня психической адаптации-дезадаптации: учебно-методические материалы по курсу “Экстремальная психология”. – М.: Академия МВД РФ, 1994. – 111 с.
- Основы защиты в чрезвычайных ситуациях: учебное пособие / Ю. В. Радоуцкий, В. Н. Шульженко, Н.В. Нестерева и др.; под ред. Ю.В. Радоуцкого. – Белгород: изд-во БГТУ, 2008. – 248 с.
- Психологическая диагностика посттравматических стрессовых состояний: Учебно-методическое пособие / Под ред. А.В. Тимченко. – Харьков, 1998.- 66 с.
- Психология экстремальных ситуаций для спасателей и пожарных / Под общ. Ред. Ю.С. Шойгу. – М.: Смысл, 2007. – 319 с.
- Сучасні технології реабілітації осіб, які постраждали внаслідок надзвичайних ситуацій: Метод. реком. – К., 1998. – 29 с.
- Тарабрина Н.В. Практикум по психологии посттравматического стресса. – СПб: Питер, 2001. – 272 с.
- Тимченко А.В. Психологические аспекты состояния, поведения и деятельности людей в экстремальных условиях и методы их коррекции. – Харьков, 1997. – 184 с.
- Яковенко С.І. Психологічна допомога особам, що постраждали внаслідок екстремальних ситуацій та радіоекологічного лиха. – К., 1998. – 73 с.

**Категорія часу дієслів на заняттях з УМІ
(початковий рівень)**

**Category of temporal forms of verbs in the lessons of ukrainian
as a foreign language (beginning level)**

Перинець К. Ю.

*кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри мовної підготовки
Дніпровський державний медичний університет*

Perynets K. Yu.

*Ph.D., the Senior teacher of Language Training department,
Dnipro State Medical University*

Анотація. В статті представлена авторська методика введення часових форм дієслова в групах студентів-іноземців початкового рівня. На противагу класичному алгоритму введення дієслівних часових форм (форми теперішнього часу, минулого та майбутнього), подається інша послідовність вивчення часових форм дієслова, яка спрощує засвоєння складної теми.

Авторська стратегія ґрунтується на поступовому ускладненні матеріалу: модальні дієслова → форми майбутнього з інфінітивом → минулого → теперішнього часу. Вже на перших заняттях, де розглядаються та засвоюються фонетичні правила, вводиться конструкція «Я люблю», що поступово ускладнюється об'єктним керуванням та інфінітивними формами. Така стратегія дає змогу не тільки поступово адаптуватися до різних форм модального дієслова, але вже з перших занять підвищує мотивацію до вивчення мови, надає впевненості іноземцям у складанні діалогічних конструкцій, дає можливість розповісти про себе та дізнатися більше про своїх друзів. На цьому етапі іноземцям пропонується певний набір прикладів (читати, спати, слухати музику, грати в футбол, гуляти) з чітким роз'ясненням, як визначається неозначена форма дієслова.

Наступні кроки до засвоєння цієї теми полягають у введенні модальних дієслів «хотіти» та «могти» вже з новим набором лексичного матеріалу та новими інфінітивними формами (Я хочу спати. Він хоче пити. Вона хоче їсти. Я можу говорити українською. Він може писати англійською) тощо.

Подібні приклади з модальними дієсловами дають уявлення про систему утворення форм майбутнього часу дієслів з неозначеною формою, сприяють швидкому запам'ятовуванню конструкцій типу «Завтра я буду гуляти. Він буде працювати. Вони будуть дивитися фільми».

Чітке розуміння як визначається неозначена форма дієслова дає змогу іноземцям швидко визначати основу та додавати необхідні суфікси як в минулому, так і в теперішньому часі. На цих етапах можна комбінувати завдання з різними часовими категоріями, вводити прислівники часу, частоти тощо.

Подібна методологічна стратегія сприяє швидкому засвоєнню дієслівних форм, що вдосконалює комунікативні навички студентів та підвищує рівень їхньої мотивації до вивчення мови.

Summary. The article presents the author's method of introducing temporal verb forms in groups of foreign students of the beginning level. In contrast to the classical way of introducing verb temporal verb forms (present, past and future forms), another sequence of studying the tense forms of verbs is presented, which simplifies the mastering of a complex topic.

The author's strategy is based on the gradual complication of the material: modal verbs → forms of the future with the infinitive → past → present tense. The construction «I love» is introduced in the first lessons, where phonetic rules are considered and mastered, which is gradually complicated by object control and infinitive forms. This strategy allows not only to gradually adapt to different forms of modal verbs, but from the first lessons increases motivation to learn the language, gives confidence to foreigners in composing dialogic constructions, gives the opportunity to tell about themselves and learn more about their friends. At this stage, foreigners are offered a set of examples (to read, to sleep, to listen to music, to play football, to walk) with a clear explanation of how to define an indefinite form of a verb.

The next steps to mastering this topic are to introduce modal verbs «want» and «can» with a new set of lexical material and new infinitive forms (I want to sleep. He wants to drink. She wants to eat. I can speak Ukrainian. He can write in English) etc.

Similar examples with modal verbs give an idea of the system of formation of future forms of verbs with indefinite form, contribute to the rapid memorization of constructions such as «I will walk tomorrow. He will work. They will watch movies. «

A clear understanding of how to define an indefinite form of a verb allows foreigners to determine the main part of a verb quickly and add the necessary suffixes both in the past and in the present. At these stages, you can combine tasks with different time categories, enter adverbs of time, frequency etc.

Such a methodological strategy promotes the rapid acquisition of verb forms, which improves students' communication skills and increases their motivation to learn the language.

Ключові слова: дієслово, часові форми, вправи, методика викладання, українська як іноземна.

Keywords: verb, temporal forms, exercises, teaching methods, Ukrainian as a foreign language.

Постановка проблеми. Вдосконалення методичних засад викладання української мови як іноземної вимагає пошуку та розробки нових методологічних підходів, які б відповідали сучасним комунікативним потребам іноземців. Нові методи та прийоми стають пріоритетним вектором розвитку української лінгводидактичної науки, максимально спрощуючи як процес оволодіння іноземною мовою, так і процес її викладання. Іноземці, які навчаються в вищих навчальних закладах України, здебільшого здобувають конкретні спеціальності, навчаючись англійською мовою. Як наслідок, студенти мають низький рівень мотивації вивчення української мови, що часто підсилюється досить складною подачею граматичного матеріалу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За останні роки свій вклад в методикку викладання української як іноземної внесли такі науковці як З. Бакум, І. Зозуля, С. Караман, М. Курушина, Г. Кухарчук, Т. Лагута, О. Пальчикова, Т. Полиця, Д. Поляков, І. Сташкевич, О. Тростинська, Ю. Трубнікова, О. Туркевич, Г. Шелест та інші. В фокусі дослідження – різні аспекти викладання морфології та синтаксису, особливості вивчення термінології, сучасні підходи до розробки занять з використанням інтернет-технологій тощо.

Категорію дієслова та систему вправ для вдосконалення методологічних підходів цього розділу методології розроблюють Т. Мелкумова [3], О. Новицька, Л. Шеремета [6], М. Руденко [4] та інші.

Важливим фундаментом методичних розробок української як іноземної стають нові підручники та посібники, серед яких викладачі можуть обрати той, який найбільше відповідає рівню знань студентів та профілю підготовки [1; 2; 5].

Формулювання цілей статті. Потреба вдосконалення та в деякому сенсі «спрощення» викладу такої складної граматичної категорії як «Дієслово» зумовлює актуальність пропонованої статті.

Метою розвідки є авторська розробка методичних стратегій та алгоритму введення дієслівних форм на початковому рівні оволодіння української як іноземної з поступовим ускладненням засвоєного матеріалу. На нашу думку, такий підхід значно полегшує сприйняття та використання складних дієслівних форм в мовленнєвих ситуаціях, особливо для іноземців англомовної форми навчання, які за браком часу не можуть їх належно засвоїти та вдосконалювати.

Виклад основного матеріалу. В методиці викладання української як іноземної закріпився певний алгоритм введення дієслівних часових форм: спочатку форми теперішнього часу, потім послідовно минулого та майбутнього. На наш погляд, подібний підхід дуже ускладнює засвоєння матеріалу, особливо в тих випадках, коли за браком часу неможливо як слід відпрацювати всі ці форми. Як результат, студенти в комунікативних ситуаціях плутають вживання часових форм дієслова, будуючи конструкції на кшталт «*Я буду читаю*», «*Він любить читає*», «*Він робить читає*» тощо.

Ці приклади (з подібними помилками автор статті стикався неодноразово) ілюструють наступні лакуни в засвоєнні дієслова на початковому рівні: 1. Неправильне вживання неозначеної форми дієслова, який зазвичай не приділяється значної уваги через обмежену кількість годин. 2. В багатьох випадках іноземці не розуміють вживання неозначеної форми дієслова «робити» в питаннях типу «*Що ти робиш/робив/будеш робити*», постійно дублюючи її в відповідях перед іншим дієсловом. 3. Досить часто студенти не можуть розпізнати дієслово «бути» в конструкціях типу «*Він був вдома*», «*Завтра буде дощ*», бо в теперішньому часі ця форма опускається, а з самим інфінітивом вони не ознайомлені.

Зазначимо, що з подібними проблемами автор стикався в групах, де за браком часу не було можливості як слід пояснити та проаналізувати ці форми. Це навело на думку розробити більш просту систему введення часових форм дієслова на початковому рівні з подальшим ускладненням та урізноманітненням лексичного масиву.

Вже на перших заняттях, де розглядаються та засвоюються фонетичні правила, вводиться конструкція «*Я люблю*». На наступних заняттях вона доповнюється об'єктним керуванням «*Я люблю сік / футбол*» тощо. В таких конструкціях можна опрацювати як навички читання, так і нову лексику. Оптимальною формою закріплення цієї конструкції стає процес мовленнєвої взаємодії всіх студентів: «– *Я люблю молоко. А ти / ви? – Я теж люблю молоко. / Ні, я не люблю молоко*» тощо. Подібні вправи вже з перших занять підвищують мотивацію до вивчення мови, надають впевненості іноземцям у складанні інших діалогічних конструкцій, дають можливість розповісти про себе та дізнатися більше про своїх друзів. Інші форми дієслова «любити» можна відпрацювати на простих текстах про свого друга, брата, сестру, наприклад: «*Він / Вона любить теніс / чорний чай / апельсиновий сік*» тощо. Така стратегія дає змогу поступово адаптуватися до різних форм модального дієслова, готуючи до введення конструкцій типу «*Я люблю читати книги /*

грати в футбол» тощо. На цьому етапі іноземцям пропонується певний набір прикладів (читати, спати, слухати музику, грати в футбол, гуляти) з чітким роз'ясненням, як визначається неозначена форма дієслова.

Наступні кроки до засвоєння категорії «Дієслово» полягають у введенні модальних дієслів «хотіти» та «могти» вже з новим набором лексичного матеріалу: «Я хочу спати. Він хоче відпочивати. Вона хоче їсти. Я можу говорити українською. Він може писати українською» тощо. Короткі діалоги стають органічною формою засвоєння матеріалу, імітуючи конкретні життєві ситуації: «1. – Ти хочеш їсти? – Так, я хочу їсти. – Що ти хочеш? – Я хочу салат та піцу. – Я теж хочу піцу. Ще я хочу шоколад.

2. – Ти хочеш пити? – Так, я хочу пити. – Що ти хочеш? – Я хочу чай. – Який чай ти хочеш? – Я хочу зелений чай. – Добре. Я теж хочу чай, але чорний».

Подібні вправи дають змогу не тільки закріпити формальні аспекти визначення неозначеної форми дієслова, але й надати певний спектр нової лексики без переобтяження великою кількістю форм при утворенні теперішнього часу. Подальша методика полягає в аналізі майбутнього часу дієслів, в розборі конструкцій типу «Завтра я буду гуляти. Він буде працювати. Вони будуть дивитися фільми». На цьому етапі можна ускладнювати речення часовими категоріями: «Коли ти будеш писати домашнє завдання? Завтра / В понеділок, у п'ятницю» тощо. Постійне повторення цих лексем сприятиме набагато легшому засвоєнню лексики, на позначення дії, готуючи до сприйняття наступних часових форм.

У темі «Утворення минулого часу» відпрацьовується стратегія визначення основи та додавання необхідних суфіксів: «Він читав. Вона читала. Вони читали». Доцільним вважається введення прислівників типу вранці, вдень, ввечері, вночі, що дозволить відповідати на питання типу «Що ти робиш / робила вчора вранці / вдень / ввечері?» та «Що ти будеш робити завтра вранці / вдень / ввечері?» тощо. Діалоги, мікротексти, інтерактивні завдання можуть урізноманітнити цей розділ та сприяти більш продуктивному засвоєнню матеріалу. Наприклад:

1. Подивіться на малюнки. Що Віктор буде робити вранці, вдень, ввечері та вночі? Що Віктор робив вранці, вдень, ввечері та вночі?

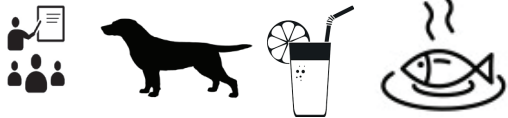
2. Подивіться на малюнки. Що Марія буде робити вранці, вдень, ввечері та вночі? Що Марія робила вранці, вдень, ввечері та вночі?

ВРАНЦІ

ВДЕНЬ

ВВЕЧЕРІ

ВНОЧІ

Закріплення категорій майбутнього та минулого часу дієслів, конструкцій з модальними дієсловами стане міцною платформою для вивчення теми «Утворення теперішнього часу» та відносно легкого засвоєння винятків з чергуваннями в основі (*писати / я пишу / ти пишеш*) тощо. На цьому етапі можна комбінувати завдання з різними часовими категоріями, постійно їх повторюючи та аналізуючи. Доцільним розширенням лексичного масиву стане введення прислівників частоти (*Я завжди роблю домашнє завдання. / Він ніколи не був в Одесі тощо*), читання текстів «Мій робочий день», «Мій вихідний день», складання подібних історій про себе.

Висновки та перспективи. Вважаємо, що подібний алгоритм введення та закріплення часових форм дієслова на початковому рівні в групах студентів-іноземців стане продуктивною методологічною стратегією. Ця стратегія ґрунтується на поступовому ускладненні матеріалу: модальні дієслова → форми майбутнього з інфінітивом → минулого → теперішнього часу. Як наслідок, підвищується мотивація до вивчення мови іноземцями та реалізуються комунікативні навички, необхідні для швидкого адаптування в іншомовне середовище. Представлену автором стратегію можна допрацьовувати та доповнювати різними типами вправ та завдань, зокрема на різних онлайн платформах. Залишається актуальним питання відбору лексичного матеріалу на кожному етапі, що може стати предметом аналізу подальших розвідок.

Список літератури:

- Голованенко Є., Дегтярова Т. Українська мова для іноземців. Рівень А1. – К.: Університетська книга, 2020. – 279 с.
- Мазурик Д. Українська мова для іноземців. Крок за кроком. – Харків: Фоліо, 2017. – 288 с.
- Мелкумова Т. В. Вивчення категорій виду та часу дієслів на заняттях з української мови як іноземної на I курсі // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. – 2013. – № 9(1). – С. 710-717.

- Руденко М. І. Система вправ для вивчення граматичних категорій часу та особи дієслів руху на заняттях із дисципліни «Українська мова як іноземна» (на прикладі теми «У місті. Урок 2»). – Медична освіта. – №1. – 2021. – С. 122-128.
- Українська мова як іноземна для англомовних студентів-медиків: підруч. з електрон. аудіодод.: у 2 кн. Кн. 1. Соціокультурна комунікація / С. М. Луцак, А. В. Ільків, Н. П. Литвиненко та ін. за ред. С. М. Луцак. – К.: ВСВ «Медицина», 2019. – 504 с.
- Шеремета Л. П., Новіцька О. І. Система вправ для вивчення дієслова та його граматичних категорій іноземними студентами-медиками. – Педагогічні науки. – 2018. – Вип. LXXXIV, т. II. – С. 179-182.

Die rolle der Grundströmungen des unterrichts in Europa

Alla Byschok

Westukrainische nationale Universität zu Ternopil

Phd. doz.; doz.

Annotation. Seit über fünfzig Jahren beschäftigt sich die pädagogische Forschung mit dem gleichen Problem der Lehrpläne und des Unterrichts: Sie seien zu einseitig auf die Wissensvermittlung in einzelnen Fachgebieten (Disziplinenorientierung) ausgerichtet und damit in keiner Weise interdisziplinär und somit ganzheitlich vernetzt. Als Folge davon fehle ihnen die Ausrichtung auf das Handeln und Denken und damit der Lebensbezug. Dass diese Kritik eine gewisse Berechtigung hat, zeigt sich an den vielen pädagogischen Grundströmungen, welche Auswirkungen auf die Gestaltung von Lehrplänen und Unterricht hatten und haben. Das Ziel des Vortrags ist exemplarischen Unterricht, Handlungsorientierten Unterricht, Problemorientierten Unterricht zu erlernen, zu beschreiben und zu analysieren.

Schlüsselwörter: die Wissensvermittlung, die Wissenschaft, exemplarischen Unterricht, Handlungsorientierten Unterricht, die Fertigkeiten, die Kenntnissen, problemorientierten Unterricht.

The role of main directions of the studies of Europe

Alla Bychok

The Westukrainian National University, Ternopil

Phd. doz.; doz.

The annotation. In this article the role of main directions of the constructivisation of the studies of Europe has been described and has been experimentally studied. The constructivisation has the strong influence at the pedagogical process. The diverse speciality branches have been studied. The branches of science have been considerationed. The pedagogical branches have been studied at many uneverstities. The experimentally study is very important. The object of this article the experimentally study the activities study, the problem study have been examinationed, studied and described. The scientific pedagogical literature on the investigated subject has been analyzed. The experimentally study has been proven, as well as the appropriateness of implementation of the results into the practice of studying process of educational establishments.

Key words: the constructivisation, the higher school, the research, the educational plan, the University.

Seit über fünfzig Jahren beschäftigt sich die pädagogische Forschung mit dem gleichen Problem der Lehrpläne und des Unterrichts: Sie seien zu einseitig auf die Wissensvermittlung in einzelnen Fachgebieten (Disziplinenorientierung) ausgerichtet und damit in keiner Weise interdisziplinär und somit ganzheitlich vernetzt. Als Folge davon fehle ihnen die Ausrichtung auf das Handeln und Denken und damit der Lebensbezug. Dass diese Kritik eine gewisse Berechtigung hat, zeigt sich an den vielen pädagogischen Grundströmungen, welche Auswirkungen auf die Gestaltung von Lehrplänen und Unterricht hatten und haben. **Das Ziel** des Vortrags ist exemplarischen Unterricht, Handlungsorientierten Unterricht, Problemorientierten Unterricht zu erlernen, zu beschreiben und zu analysieren.

Wagenschein wollte mit dem exemplarischen Lernen die Einseitigkeit der Schule mit der instruktionalen Wissensvermittlung überwinden. Sein Ziel war es, die Lernenden zum Nachdenken zu bringen und Fragen auszulösen, um für das eigene Entdecken zu motivieren. Der handlungsorientierte Unterricht wurde anfänglich insbesondere für die wirtschaftsberufliche Bildung entwickelt, später aber häufig für alle Berufschultypen und Schulstufen empfohlen. Beim problemorientierten Unterricht steht ein bedeutsames und hinreichend komplexes Problem im Mittelpunkt des Verlaufs eines Lernprozesses. Das Problem strukturiert ihn, und er ist disziplinär oder interdisziplinär immer auf eine ganzheitliche Betrachtung ausgerichtet. Vor kurzem hat man erkannt, dass angesichts des raschen Wandels Anforderungsumschreibungen für die Bildung – vor allem was die Lerninhalte betrifft – immer unsicherer wurden, wollte man mit Schlüsselqualifikationen tätigkeitsübergreifende Funktionen ermitteln. Bislang orientieren sich die meisten beruflichen Lehrgänge am Berufskonzept (oder Berufsprinzip), d.h. die für die Ausbildung für einen bestimmten Beruf notwendigen Qualifikationen bestimmen den Lehrplan. Die radikalen Konstruktivisten (z.B. Duffy & Jonassen, Glasersfeld) wollen für die Lernenden nur gute Lernvoraussetzungen schaffen und sie ohne grosse Anleitung und Unterstützung in ihren Gruppen arbeiten lassen.

Die pädagogischen Grundströmungen werden häufig übergeneralisiert und während einer beschränkten Zeit oft dogmatisiert. So gibt es Entwürfe einer handlungsorientierten Didaktik, einer problemorientierten Didaktik usw. Oder die Exponenten des radikalen Konstruktivismus haben die herkömmlichen Lehrpläne mit disziplinenorientierten Fächern sowie die Instruktion (Frontalunterricht) konsequent abgelehnt. Daher entstehen auch laufend neue Lehrplan-Konzepte.

Seit über fünfzig Jahren beschäftigt sich die pädagogische Forschung mit dem gleichen Problem der Lehrpläne und des Unterrichts: Sie seien zu einseitig auf die Wissensvermittlung in einzelnen Fachgebieten (Disziplinen orientierung) ausgerichtet und damit in keiner Weise interdisziplinär und somit ganzheitlich vernetzt. Als Folge davon fehle ihnen die Ausrichtung auf das Handeln und Denken und damit der Lebensbezug. Dass diese Kritik eine gewisse Berechtigung hat, zeigt sich an den vielen pädagogischen Grundströmungen, welche Auswirkungen auf die Gestaltung von Lehrplänen und Unterricht hatten und haben.

Dieses Problem untersuchten und erlernten solche Wissenschaftler: exemplarischen Unterricht – Wagenschein u.a.; handlungsorientierter Unterricht – Euler, Dörig u.a.; problemorientierter Unterricht – Taconic u.a.

Exemplarischer Unterricht. Wagenschein wollte mit dem exemplarischen Lernen die Einseitigkeit der Schule mit der instruktionalen Wissensvermittlung überwinden. Sein Ziel war es, die Lernenden zum Nachdenken zu bringen und Fragen auszulösen, um für das eigene Entdecken zu motivieren. Dazu entwickelte er das exemplarische Lernen, bei welchem sich die Schülerinnen und Schüler an ausgewählten Themen, die nie auf eine Ganzheit ausgerichtet sind, möglichst eigenständig mit dem im Thema steckenden, für eine Wissenschaft grundlegenden Problemen auseinandersetzen können. An beispielhaften, für den jeweiligen Wissenschaftsbereich typischen Problemen sollen sie letztlich Zugang zu den verschiedenen Wissenschaften mit ihren Methoden gewinnen. Dieser Unterricht kann disziplinen orientiert gestaltet werden, setzt aber eine Lehrplanorganisation mit Epochenunterricht voraus, d.h. die

Schülerinnen und Schüler lernen in Blöcken während jeweils längerer Zeit an Problemen, um selber Entdeckungen zu machen [1].

Der exemplarische Unterricht wurde für naturwissenschaftliche Lernbereiche entwickelt und macht dort Sinn, wo angestrebt wird, den Lernenden vertiefte Einsichten in das Wesen der Naturwissenschaften, Verständnis für naturwissenschaftliche Zusammenhänge sowie Kenntnisse über naturwissenschaftliche Arbeitsmethoden zu vermitteln. Für den wirtschaftlichen Unterricht eignet er sich nicht, weil normative Ziele, wie sie weiter oben beschrieben sind, erreicht werden sollen. Der Unterricht insbesondere mit der Absicht einer Bildung des allgemeinen Wirtschafts- und Gesellschaftsverständnisses setzt zudem ein breites, gut strukturiertes Orientierungswissen voraus, das mit der Behandlung einiger typischer Problemstellungen für Reflexionen über das wirtschaftliche und gesellschaftliche Geschehen nicht ausreicht.

Handlungsorientierter Unterricht. Der handlungsorientierte Unterricht wurde anfänglich insbesondere für die wirtschaftsberufliche Bildung entwickelt, später aber häufig für alle Berufschultypen und Schulstufen empfohlen. Bezogen auf die Unterrichtsinhalte orientiert er sich an berufstypischen Situationen, um die theoretischen und praktischen Voraussetzungen für ein Handeln-Können in der beruflichen Praxis zu vermitteln. Erreicht werden soll aber nicht nur ein Handeln-Können, sondern die Lernenden müssen Begründungszusammenhänge für berufsrelevante Handlungen verstehen und reflektieren. Resultieren sollen theoretische Erkenntnisse, die systematisiert und in allgemeiner Form in neuen Situationen angewandt werden können (Riedl & Schelten, Riedl, Euler & Hahn, Dörig). Konkret lassen sich die vielen Modelle, die im Verlauf der Jahre entwickelt wurden, mit folgenden Merkmalen charakterisieren: Ganzheitlicher Unterricht; Schülerelbsttätigkeit (sie planen, erkunden, erproben, verallgemeinern); es entsteht ein Produkt (materiell oder immateriell); die Lernenden wirken bei der Planung des Unterrichts mit; in der Berufsbildung ergibt sich eine dynamische Wechselwirkung zwischen Kopf- und Handarbeit [2].

Über die Wirksamkeit des handlungsorientierten Unterrichts lässt sich noch nichts abschliessendes aussagen (Nickolaus & Pätzold, Seifried, Wuttke et al.), denn die Forschungsergebnisse sind noch widersprüchlich. Wahrscheinlich trägt er zur Stärkung von Kompetenzen bei, und Lernende empfinden den handlungsorientierten Unterricht emotional und motivational positiv.

Problemorientierter Unterricht. Beim problemorientierten Unterricht steht ein bedeutsames und hinreichend komplexes Problem im Mittelpunkt des Verlaufs eines Lernprozesses. Das Problem strukturiert ihn, und er ist disziplinar oder interdisziplinär immer auf eine ganzheitliche Betrachtung ausgerichtet. Tendenziell widerspiegelt er exemplarisches Lernen, weil die Suche nach Lösungen eine vertiefte Auseinandersetzung mit Problemen erfordert. Möglich ist dies nur, wenn ein gut strukturiertes Grundlagenwissen vorhanden ist, das vor Beginn des Problemlöseprozesses verfügbar sein muss (Taconis). Dies lässt vermuten, dass ein ausschliesslich problembasierter Unterricht nicht besonders wirksam ist, denn vor allem im Bereich des Lernbereichs Wirtschaft, Recht und Gesellschaft setzt die Lösung von Problemen meistens ein breites Orientierungswissen voraus. Dies hat sich besonders im Rechtskunde-Unterricht bestätigt: Rechtsfälle werden besser gelöst, wenn vorgängig gute Wissensgrundlagen geschaffen werden [3].

Folgerungen. Die pädagogischen Grundströmungen werden häufig übergeneralisiert und während einer beschränkten Zeit oft dogmatisiert. So gibt es Entwürfe einer handlungsorientierten Didaktik, einer problemorientierten Didaktik usw. Oder die Exponenten des radikalen Konstruktivismus haben die herkömmlichen Lehrpläne mit disziplinenorientierten Fächern sowie die Instruktion (Frontalunterricht) konsequent abgelehnt. Daher entstehen auch laufend neue Lehrplan-Konzepte. Tanner & Tanner zeigen, wie sich in den Vereinigten Staaten regelmässig neue Lehrplan-Konzepte entwickeln, nach einiger Zeit verworfen und später unter neuen Titeln wie der eingeführt werden. Wahrscheinlich wird es nie gelingen nachzuweisen, welche Grundströmung zu den besten Lernerfolgen führt.

Literaturverzeichnis

Duffy, T.M. Jonassen, D.H. Constructivism and the Technology of Instruction. A Conversation. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Euler, D. Sozialkompetenzen bestimmen,

fördern und prüfen. St. Gallen. Institut für Wirtschaftspädagogik der Universität St. Gallen.

Reetz, L. Zur Bedeutung der Schlüsselqualifikationen. Schlüsselqualifikationen. Hamburg: Feldhaus, 16-35.

Сутність паблік рїлейшнз в готельному бізнесі

The essence of public relations in the hotel business

Матюшенко Раїса

Старший викладач

Matyushenko Raisa

Senior Lecturer

Національний університет харчових технологій

National University of Food Technology

Анотація

В статті розглянуто вплив PR в покращення економічного стану та іміджу готелю. Паблік рїлейшнз є наукою і мистецтвом досягнення гармонії за допомогою взаєморозуміння, заснованого на правді й інформованості. Ефективне їх використання сприяє поліпшенню відносин між суб'єктами соціального середовища, розширенню сфери їх впливу, поліпшенню контактів між людьми та організаціями, виявленню джерел можливих конфліктів.

Мистецтво переконувати людей, впливати на їхню думку, долати кризові ситуації, все це справа PR. Без такої діяльності неможливі соціальне управління, політична практика, бізнес, адже реалізація будь-яких ідей починається із зацікавлення ними спільноти, фірми, управлінських органів. Теорія і соціальна практика PR вибудовуються на теоретико-методологічній основі принципів демократичності, альтернативності, громадянського консенсусу, технологічності.

Ключові слова: паблік рїлейшнз, управлінські органи, соціальне середовище.

Summary

The article considers the influence of PR in improving the economic condition and image of the hotel. Public relations is the science and art of achieving harmony through mutual understanding based on truth and awareness. Their effective use contributes to the improvement of relations between the subjects of the social environment, the expansion of their sphere of influence, the improvement of contacts between people and organizations, the identification of sources of possible conflicts.

The art of convincing people, influencing their opinion, overcoming crisis situations is all a matter of PR. Without such activities, social management, political practice, and business are impossible, because the implementation of any ideas begins with the interest of the community, the firm, and governing bodies. The theory and social practice of PR are built on the theoretical and methodological basis of the principles of democracy, alternative, civic consensus, manufacturability.

Key words: public relations, governing bodies, social environment.

Постановка проблеми. Готельний бізнес – одна з найбільш перспективних і швидкозростаючих галузей, що приносить по всьому світу багатомільйонні прибутки. Такий бізнес, як одна з галузей туризму, несе в собі величезний потенціал для відповідного ринку, який здатний приносити стійкий прибуток у бюджет, тим більше, що з кожним роком зростає кількість готелів як у нашій країні, так і за кордоном.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний готель управляє складною системою комунікаційних зв'язків, тому програми маркетингових комунікацій досліджували такі вчені, як британські дослідники паблік рілейшнз С. Блек та Пітер Р. Діксон; французькі дослідники Філіп А. Буар та Е. Бернейз; радянські практики Є.А. Уткін, А.П. Лісник, А.В. Чернишов та ін.

Метою роботи є визначення шляхів зміцнення позицій підприємства готельного господарства в ринковому середовищі, підвищення конкурентоспроможності та ефективності діяльності, створення і підтримування іміджу організації, зміцнення довіри суспільства до пропонованих інновацій та інші конкретні завдання, деталізовані за термінами, виконавцям і ресурсним забезпеченням.

Виклад основного матеріалу. Готельний бізнес – одна з найбільш перспективних і швидкозростаючих галузей, що приносить по всьому світу багатомільйонні прибутки. Як частина галузі туризму, цей бізнес несе в собі величезний потенціал, що приносити стійкий дохід у бюджет, тим більше, що з кожним роком зростає кількість готелів як у нашій країні, так і за кордоном.

Для ефективної роботи готельні підприємства повинні мати продуману комунікаційну стратегію до якої належить робота з клієнтурними групами, контактними ауди-

торіями і широкою громадськістю, також ця робота повинна бути безперервною і ефективною[1]. Сучасний готель управляє складною системою комунікаційних зв'язків, тому програма маркетингових комунікацій фактично є системою просування продажів, основними складовими якої є:

- реклама – поширення інформації про послуги завдяки платним каналам;
- пропаганда – використання безкоштовних каналів поширення інформації про товари і послуги у формі зв'язків із громадськістю для отримання сприятливої популярності і формування привабливого іміджу;
- *паблік рілейшнз*, що є особливою формою комерційної політики;
- *стимулювання збуту* – формування системи заохочувальних заходів і прийомів з метою збільшення реалізації послуг.

До системи маркетингових комунікацій можна віднести такі заходи як: ярмарки, виставки, комерційні презентації, рекламні видання, демонстрації, проведення конкурсів, спеціальні рекламні засоби та ін. Особлива роль у системі маркетингових комунікацій належить рекламі.

Реклама – це один з видів передачі інформації та елемент комплексу маркетингу готелю, що включає різноманітні рекламні засоби: зовнішню рекламу, періодичну пресу, виставки, теле-, кіно-, радіо- рекламу, тощо. Зміст рекламного повідомлення повинен бути більш поширений, ніж просто утилітарний, оскільки готель реалізує не лише житлові номери, але і комфорт, різноманітні послуги, враження, нові цікаві події. Мета реклами повинна бути встановлена так, щоб ступінь її досягнення піддавався виміру або оцінці.

Жорстка конкуренція на ринку готельних послуг змушує менеджерів окрім рекламної кампанії, вдаватися до найрізно-

манітних PR-технологій. Одною з таких технологій є Паблік рілейшнз (PR).

Паблік рілейшнз (PR) це встановлення особливих відносин з громадськістю, це форма взаємодії, що покликана створити громадську думку про послугу, готель або країну. Це спеціальна система управління соціальною інформацією, що включає весь процес її виготовлення і просування. На сьогодні серйозні PR акції проводяться в основному готелями, що фінансуються іноземними інвесторами і входять до готельних ланцюгів. Щоб бути успішним на туристичному ринку, доводиться конструювати новий образ, що відповідає вимогам сучасності. Але брак фінансових ресурсів значно гальмує здійснення PR діяльності. Не всі готелі здатні виділити засоби або звертатися за допомогою до спеціалізованих PR агентств. Саме тому PR в готельному бізнесі – ще неосвоєна, багатогранна і виключно перспективна сфера. Завдання PR полягає в тому, щоб налагодити довіру споживачів до пропозиції підприємства готельно-туристичного бізнесу на тривалу перспективу. Паблік рілейшнз – одна з функцій управління компанією що планується на рівні керівництва. Ця функція спрямована на встановлення контактів і відносин з широкою громадськістю, ЗМІ, працівниками організації, органами державної влади з метою створення позитивного іміджу готелю. У питанні визначення функцій прийнято вважати, що в цілому паблік рілейшнз виконує три основні функції:

контроль думки і поведінки громадськості з метою задоволення потреб та інтересів перш за все організації.;

реагування на громадськість, тобто організація враховує події, або поведінку інших і відповідним чином реагує на них;

досягнення взаємовигідних відносин між усіма пов'язаними з організацією групами громадськості шляхом сприяння взаємодії з ними: службовцями, споживачами, постачальниками, виробничим персоналом. Саме ця функція є основою моделі компромісу і вважається найбільш корисною і такою що приносить результат.

Як соціальний інститут PR пропонує організаціям і громадськості різні шляхи

узгодження загальних інтересів та усунення непорозумінь, а саме: стимулювати соціальне мислення, допомагаючи керівництву організацій усвідомлювати їх соціальну місію в суспільстві; допомагати керівникам підприємств готельного господарства набути знання про сучасне суспільство, що призводить до правильного формулювання цілей і бачення перспектив; сприяти пошуку взаємо-спільних інтересів і налагодженню ділових, партнерських контактів готелю з пресою, громадськими діячами, урядом і іншими колами. Для готелю зв'язки з громадськістю є найважливішим інструментом комунікаційної політики, вони створюють імідж готелю та його послуг, а також залучення споживачів через сприяння громадську думку, що створюється пресою, політиками, представниками культурної і наукової еліти.

PR поряд з рекламою і стимулюванням збуту є найважливішим інструментом готельного маркетингу. PR виконує більш складну функцію, ніж реклама, і відіграє важливу роль у виконанні таких завдань як: сприяння появі на ринку нових послуг та зміни ставлення до них; розвиток і відродження інтересу до частково або цілком забутих послуг; вплив на певні цільові групи для створення сприятливого образу готелю; захист пропонованих послуг у проблемних ситуаціях(втрати репутації)[2].

Висновки. На даному етапі керівництво більшості готелів не може на відповідному рівні оцінити вклад служби PR в покращення економічного стану та іміджу готелю. PR діяльність готелів являє собою мало дієві спроби позиціонування, у той час як основним засобом досягнення успіху має стати об'єднання всіх зусиль у злагоджену стратегію створення єдиного фірмового стилю і гідної репутації у світової громадськості. Саме тому PR в готельному бізнесі – ще неосвоєна, багатогранна і виключно перспективна сфера.

Література

Магалецький А. В. Комунікаційна політика як ефективний інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємств готельного господарства [Електронний ресурс] / А. В. Магалецький // Ефективна економі-

ка. – 2010. – № 11. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=391>.

Білик І.В. Роль маркетингу та PR-технологій у діяльності закладів готельно-ресторанного бізнесу / І.В. Білик, Т.С. Томаля // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – Випуск № 1 (11). References

Махаlets'kyi A. V. Komunikatsiina polityka yak efektyvnyi instrument pidvyshchennia

konkurentospromozhnosti pidpriemstv hotelnoho hospodarstva / A. V. Mahalets'kyi // Efektyvna ekonomika. – 2010. – 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=391>.

Bilyk I.V. Rol marketynhu ta PR-tekhnologii u diialnosti zakladiv hotelno-restorannoho biznesu / I.V. Bilyk, T.S. Tomalia // Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii. 2014.–Vypusk 1(11).

Охорона голосу у підлітків під час мутаційного періоду в хорovому класі

Voice protection in adolescents during the mutation period in the choral class

Карпенко Антоніна Петрівна

старший викладач

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Karpenko Antonina Petrivna

Senior Lecturer

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

Анотація. Спів у хорі як виконавське мистецтво найбільш доступний і улюблений вид дитячої творчості. Виконуючи музичний твір дитина не тільки долучається до музичної культури, а й сама створює духовну культуру, художні цінності.

Процес співу – це координована робота всього організму, в основі якої лежить діяльність кори головного мозку разом з периферійною нервовою системою.

Охорона дитячого голосу – це систематичне і правильне навчання у поєднанні з фоніатричним наглядом за співаками. Для дозрівання голосової функції потрібен тривалий час і голос зазнає змін протягом усього життя. Мутація голосу у підлітків – це явище, яке обумовлено змінами гормонального фону організму. В основному до ломки голосу схильні хлопчики. Відбувається мутація голосу в період статевого дозрівання. Вікова мутація голосу у хлопчика-підлітка – це нормальне фізіологічне явище. Зазвичай вона починається в період статевого дозрівання.

Виникає питання – як працювати вчителю в школі чи керівнику дитячого хорового колективу в мутаційний та післямутаційний періоди? Для цього вироблені певні правила та поради, що допоможуть дітям не тільки зберегти голос в робочому стані, але й продовжити його удосконалення. Робота з партитурою повинна відбуватися індивідуально: інтонаційний розбір, проспівування з метою виявити «незручні» мотиви, скачки, перехідні ноти.

Заняття співом повинні проходити тільки з педагогом, який має досвід роботи з дітьми в мутацію, відзначаючи період настання стомлення голосу. Досить важливого значення в процесі становлення голосу в мутаційний та постмутаційний період набувають вокальні вправи. Основною метою таких вправ є поступова реабілітація голосу.

Важливим аспектом роботи з учнем в мутаційній та постмутаційній період є використання вчителем фонетичного, репродуктивного методу, методи внутрішнього співу та порівняльного аналізу.

Від того як буде розвиватись голос школяра залежить в майбутньому якість дорослого голосу, дуже важливо це враховувати дітям, які прагнуть займатися співом на професійній основі, прагнуть пов'язати свою професію із вокальною діяльністю.

Ключові слова: хоровий спів, голосоутворення, охорона голосу, мутація голосу, етапи протікання мутації.

***Abstract.** Singing in the choir as a performing art is the most accessible and favorite type of children's art. Performing a piece of music, the child not only joins the musical culture, but also creates a spiritual culture, artistic values.*

The process of singing is a coordinated work of the whole organism, which is based on the activity of the cerebral cortex together with the peripheral nervous system.

Child voice protection is a systematic and correct training in combination with phoniatric supervision of singers. Maturation of vocal function takes a long time and the voice changes throughout life. Voice mutation in adolescents is a phenomenon that is caused by changes in the hormonal background of the body. Mostly boys are prone to voice breakage. There is a mutation of the voice during puberty. An age-related mutation in the voice of a teenage boy is a normal physiological phenomenon. It usually begins during puberty.

The question arises – how to work as a teacher at school or a leader of a children's choir in the mutation and post-mutation periods? To do this, certain rules and tips have been developed to help children not only keep their voice in working order, but also continue to improve it. Work with the score should be done individually: intonation, singing in order to identify “uncomfortable” motives, jumps, transitional notes.

Singing classes should be held only with a teacher who has experience working with children in mutation, noting the period of onset of voice fatigue. Vocal exercises become quite important in the process of voice formation in the mutation and postmutation period. The main purpose of such exercises is the gradual rehabilitation of the voice.

An important aspect of working with students in the mutation and postmutation period is the teacher's use of phonetic, reproductive methods, methods of internal singing and comparative analysis.

The quality of the adult voice depends on how the student's voice will develop in the future, it is very important to take this into account for children who want to sing on a professional basis, want to connect their profession with vocal activities.

Keywords: choir, phonation, public voice, the voice of mutation, mutation phases flow.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Хоровий спів – мистецтво унікальних можливостей як виконавських так і освітніх. Воно завжди було, є і буде невід'ємною частиною вітчизняної та світової культури, незамінним, століттями перевіреним чинником формування духовного, творчого потенці-

лу суспільства. Хоровий спів з його багатоміжними традиціями, глибоким духовним змістом, величезним впливом на емоційний, моральний стан як виконавців, так і слухачів залишається випробуваним засобом музичного виховання.

Спів у хорі як виконавське мистецтво найбільш доступний і улюблений вид дитячої творчості. Він не потребує будь-яких до-

даткових витрат, так як людський голос універсальний і загальнодоступний. Виконуючи музичний твір дитина не тільки долучається до музичної культури, а й сама створює духовну культуру, художні цінності.

Участь у хорі приносить багато радості дітям. Процес співу – це координована робота всього організму, в основі якої лежить діяльність кори головного мозку разом з периферійною нервовою системою. Співає весь організм. Ось чому порушення в будь-якому організмі тіла, зміна настрою, загальна втома, багато інших факторів впливають на звучання голосу. Кожен вчитель музичного мистецтва, керівник дитячого хорового колективу повинен вивчати і знати основи анатомії та фізіології голосового апарату, особливості його розвитку у віковому аспекті, враховувати тендітність дитячого організму, недостатній розвиток гальмівної системи, допустимість співочого навантаження. Необхідно обережно ставитись до дитячого голосу.

Охорона дитячого голосу – це систематичне і правильне навчання у поєднанні з фоніатричним наглядом за співаками. Режим життя дуже важливий для всіх людей, а для дитини, що співає – особливо, адже голос – це інструмент, який можна настроїти тільки тоді, коли добре настроєний весь організм. Тому гігієна і охорона голосу дітей – тема, що постійно потребує пильної уваги з боку дорослих.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні питання, пов'язані з дитячим хоровим співом розробляли ряд вчених. Розвитку музикальності в процесі навчання співу присвячені роботи Ю.Б. Алієва(1965), Д.Е. Огороднова(1981); виховання та охорони дитячого голосу – В.А. Багадурова (1954), Е.М. Малініної (1967), В.В. Ємельянова (1991), формування співочих навичок – А.Г. Менабені (1987), Г.П. Стулова (1992), Л. А. Венгрус (2000), Л. Дмитрієва (2007)

Останні розробки і досягнення у вокальній педагогіці велику увагу приділяють якісному розвитку дитячого голосу, що цілком залежить від глибоких знань фізіологічних змін дитини в період їх росту.

Мета статті – з'ясувати, у чому полягають заходи щодо гігієни і охорони голосу в

дітей в період вікового зростання, зокрема, мутації голосу у підлітковому віці.

Виклад основного матеріалу. Характеристики дитячих голосів істотно відрізняються від дорослих. Їх голос слабший за силою, оскільки голосові складки дітей коливаються не всієї поверхнею, а краями, тобто з меншою амплітудою. Голосові складки дітей коротші, ніж в дорослих, отже, дитячий голос звучить вище. При цьому слід зазначити, що система резонаторів в дитячому віці досить розвинена, отже, звідси і слабке тембральне забарвлення голосів. Для дозрівання голосової функції потрібен тривалий час і голос знає змін протягом усього життя. Вчені-дослідники роботи голосового апарату підкреслюють, що характеристики голосу виражено залежать від діяльності залоз внутрішньої секреції (гіпофіз, щитовидна залоза і статеві залози)[1].

За період навчання у школі голос учнів проходить кілька стадій розвитку. Ці стадії пов'язані з формуванням статі, фізичним і нервово-психологічним розвитком дитини. Розрізняють чотири основні стадії розвитку голосу:

- 1) дошкільний (до 6-7 років);
- 2) домутаційний (6-7 років – 13 років);
- 3) мутаційний (13-15 років);
- 4) постмутаційний (15-17 років).

У дошкільному віці звукоутворення відбувається лише за рахунок натягування голосових складок, бо голосовий м'яз ще не розвинутий. Краї мають нерівну м'яку слизову поверхню і лише при систематичних заняттях стають рівними.

У молодших школярів до 10 років голос має чисте дитяче звучання. Звук голосу легкий, ніжний, про нього говорять: «голове звучання» або «високе резонування», «фальцетне звучання». Він зароджується в гортані і утворюється на кінцях голосових складок при коливанні. Голосові складки змикаються не повністю. У віці 7-10 років різниця в голосовому апараті хлопчиків і дівчаток немає.

З 11-14 років в гортані розвивається голосовий м'яз, який управляє роботою голосових складок, коливання іде по всій голосовій складці і голос стає сильнішим і компактнішим, з'являється грудний ре-

гістр, збільшується діапазон, ідуть зміни в організмі, а також і в голосі.

В 12-14 років настає мутаційний період, який продовжується до 16-18 років.

Мутація голосу у підлітків – це явище, яке обумовлено змінами гормонального фону організму. В основному до ломки голосу схильні хлопчики. Відбувається мутація голосу в період статевого дозрівання. У кров підлітка починає надходити тестостерон. Цей чоловічий статевий гормон проковує розширення голосової щілини. Голос починає набувати більш низької частоти і характерної для чоловіків хрипоти.

Вікова мутація голосу у хлопчика-підлітка – це нормальне фізіологічне явище. Зазвичай вона починається в період статевого дозрівання. У цей же час у хлопчиків починаються перші полюції, оволосіння лобка і пахових западин. Одночасно з ломкою голосу починається ріст волосся на обличчі у характерних для цього місця.

Ломка голосу може статися в період з 11-12 років до досягнення хлопчиком 18-річного віку. При більш пізній мутації голосу слід звернути увагу на чоловіче здоров'я підлітка. Можливо, є якісь відхилення. Найчастіше мутація голосу займає період не більше 2 місяців. За цей час голос набуває характерної тональності. Надалі тембр голосу залишається колишнім протягом усього життя. Змінити його можуть тільки травми гортані, опіки і зловживання шкідливими звичками. Механізм статевої мутації голосу у хлопчиків полягає в поступово потовщенні голосових зв'язок і подальшим розширенням голосової щілини. На цей процес впливає не тільки тестостерон, але і гормон гонадотропін, який прискорює ріст волосся на тілі й проковує появу вторинних чоловічих статевих ознак.

У період статевого дозрівання хлопчиків і дівчаток гортані відбуваються чіткі помітні особливості. У дівчаток, як правило, голос змінюється поступово, втрачаючи дитячі властивості. Це скоріше еволюція голосу, а не мутація. Тривалість мутації від одного – декількох місяців до 2-3 років. У мутаційний період дитяча гортань збільшується в розмірі. У хлопчиків починає збільшуватися щитовидний хрящ, утворюючи своїм переднім кутом

опуклість на передній поверхні ший – «адамово яблуко». Голосові складки у хлопчиків подовжуються на 6-10 мм (на 2/3 довжини). При огляді визначається гіперемія слизової оболонки гортані, незмикання голосової щілини. Голосові складки у дівчаток подовжуються тільки на 3-5 мм. Сенс мутації полягає в тому, що зростання окремих частин голосового апарату підлітка відбувається нерівномірно. А саме – голосові складки збільшуються в довжину, в той час як їх ширина залишається колишньою; надгортанник у юнака найчастіше залишається дитячим. Все це призводить до того, що голос хлопчика зривається, стає жорстким, низьким, грубим, інтонація – невпевненою. Спостерігається таке явище, як діплофонія (бі-тональність), тобто швидке чергування високого і низького тонів, відстаючих один від одного іноді на цілу октаву. У хлопчиків з'являється напружене дихання внаслідок неповного змикання голосових складок. У дівчаток тембр, сила і характер голосу теж змінюються, але без різких змін. Зміна виражається у швидкій стомлюваності голосу. Голос набуває грудного звучання, стає сильнішим. У хлопчиків мутація може протікати повільно, тоді голосова функція змінюється поступово. При гострому перебігу мутації голос хлопчиків знижується на октаву, з'являється захриплість, звуки басового тембру раптово зісковзують на фальцет. Відбувається так звана «ломка» голоси. Іноді підлітки навіть соромляться користуватися голосом.

Вчені, на основі досліджень поділяють весь період мутації ще на 3 стадії:

1) початкова: характеризується слабкою гіперемією (почервонінням) голосових складок;

2) основна (пікова): характеризується гіперемією слизової оболонки всієї гортані, іноді з'являється незмикання задніх третин голосових складок за типом рівностороннього трикутника («мутаційний трикутник»). Відзначаються як синхронні, так і асинхронні коливання голосових складок, що свідчить про порушення координації функцій зовнішніх і внутрішніх м'язів гортані, дихання і голосоутворення. У цій стадії голос страждає найбільше.

3) кінцева: закріплює механізм голосовотворення дорослої людини.

Для постмутаційного періоду властива легка вразливість незміцнілого голосового апарату, швидко настає голосове стомлення. У цей період, який триває кілька місяців, розширюється діапазон і визначається індивідуальний тембр, висота, сила голосу.

Зважаючи на вищесказане виникає питання – як працювати вчителю в школі чи керівнику дитячого хорового колективу в мутаційний та постмутаційний періоди? Для цього вироблені певні правила та поради, що допоможуть дітям не тільки зберегти голос в робочому стані, але й продовжити його удосконалення.

Підтвердження цих слів можна знайти у сучасного відомого російського педагога В.В. Смельянова в його роботі «Розвиток голосу: координація та тренування»: «Під час мутації не мовчати, а продовжувати координаційно-тренувальне навантаження в фальцетному режимі, поступово переносити наявні захисні механізми на формування грудного регістру»[2,74].

Так у передмутаційний період голос набуває тембрової визначеності та характерних індивідуальних рис, властивих кожному голосу. У зв'язку з розвитком грудної клітини, більш поглибленим диханням, голос починає звучати повно і насичено, з'являються відтінки грудного звучання, тенденція до співу в більш низькій теситурі, голос звучить нестійко, інтонація утруднена. Треба підкреслити, що мутація у підлітків протікає по-різному: в одних поступово і непомітно (спостерігається сип і підвищена стомлюваність голосу), у інших – більш явно і відчутно (голос зривається під час співу й мови). Кінцева стадія мутації характеризується тим, що впродовж цього періоду закріплюються всі елементи механізму звукоутворення дорослої людини.

У дітей, які співають до мутаційного періоду, вона протікає зазвичай швидше і без різких змін голоси. Зникає рухливість голосу, складно співати дрібні тривалості в рухомому темпі. Правда завжди є хлопчики, яким зручніше співати фальцетним звуком, залишаючись у дискантовій партії. У цій ситуації варто уникати стрибків і співу

в низькій теситурі, важливо стежити за опорою звуку і низьким диханням.

Робота з партитурою повинна відбуватися індивідуально: інтонаційний розбір, проспівування з метою виявити «незручні» мотиви, скачки, перехідні ноти. Після цього разом з учнем варто обумовити де і як він має співати, пропускаючи низькі або гранично високі ноти, скачки брати через цезуру або нове дихання. На що необхідно звертати увагу учня в період мутації: дихання «натягнуте» як струна – від пупка до носа, видих рівний і пружний, чітко артикульовані голосні і проспівані приголосні (інакше звук перетворюється на «дзиччаня джмеля»). Можна з хлопчиками провести маленький експеримент: заспівати фразу не звертаючи уваги на артикуляцію, а потім повторити її з відчуттям співу для глухонімих, що б прочитати слова по губах – різниця в звуці буде чутна відразу!

Вираз «ломка голосу» дуже образно і точно передає характер змін, що відбуваються з хлоп'ячими голосами – тому слід уникати форсованого співу, а також вживання твердої атаки, як поступового прийому звукоутворення. Найбільш доцільним, з точки зору охорони голосу, буде вільний емоційний, не в'ялий, але в міру активний спів, без форсування звуку.

Заняття співом повинні проходити тільки з педагогом, який має досвід роботи з дітьми в мутацію, відзначаючи період настання стомлення голосу (слід обережати голос хлопчиків від перевантаження). Час занять повинне бути зменшено, тому що голос швидко стомлюється, під час заняття – кілька перерв по 3-5 хвилин. Загальний час з перервами не більше 40 хвилин. Неприпустимим є тривалий спів без перерв. Повне мовчання може бути рекомендовано в рідкісних випадках тільки при сильному набряку слизової оболонки гортані.

Досить важливого значення в процесі становлення голосу в мутаційний та постмутаційний період набувають вокальні вправи. Основною метою таких вправ є поступова реабілітація голосу. Так деякі педагоги-практики, зокрема В.Смельянов, пропонує співати хлопчикам в малій октаві, використовуючи і фальцетне звучання і звучання грудного резонатора. Це допоможе

же дитині поступово перенести навички співу із фальцетного звучання в грудний. Педагог пропонує метод співу широким інтервалів, поступово понижуючи звуки, які він відтворює аж поки він сам відчує свої найнижчі звуки, що допоможе дитині перейти регістровий поріг та укріпити грудний режим роботи гортані. Поступово, після засвоєння цього переходу, необхідно навантажувати вже грудний регістр. Таким чином учень буде звикати до свого нового голосу, як ним користуватися, розширювати голосовий діапазон. У вправах важливо домагатися рівності звучання.

Важливим аспектом роботи з учнем в мутаційний та постмутаційний період є використання вчителем фонетичного методу. Головним завданням при використанні даного методу є використання певних визначених звуків. Зокрема, спів голосних звуків, тому що при вокалізації глухі приголосні можуть виключити роботу голосових складок, а деякі дзвінки приголосні – посилюють. Таким чином вчитель шляхом уважної аналітичної роботи, експериментуючи, зможе замінити глухі приголосні дзвінками, чи навпаки, щоб учень міг відчувти виникнення нових відчуттів при звукоутворенні. Основною вимогою до таких вправ, використовуючи фонетичний метод, є обмеження в голосному звучанні та досить уважному відношенні педагога з вокалу під час індивідуальної роботи з учнем.

Репродуктивний метод навчання теж має місце в даний період розвитку дитячого організму про який іде мова в нашому дослідженні. Цей метод ґрунтується на наслідуванні. Вчитель використовує даний метод не тільки для показу позитивного, але і негативного у вокальному виконавстві. А дітям можна запропонувати потрібний варіант. Таким чином, учень зможе через наслідування вчителя свідомо дійти до правильних висновків, умінь в процесі звукоутворення. Але при цьому варто зважати на стан голосового апарату учня, який не зможе наслідувати звукоутворення викладача з уже сформованим голосовим апаратом. Слід дуже обережно і виважено використовувати репродуктивний метод для учнів у процесі мутації чи постмутації. В даному випадку краще дати можливість

учню самому спиратися власні відчуття звукоутворення та знаходитись в зоні комфортного звукоутворення, що є в даному етапі дуже важливо.

Ще одним із цікавих методів у мутаційний, а особливо у постмутаційний період можна використати метод внутрішнього співу. Суть цього методу полягає у внутрішньому зосередженні на проспівуванні музичного тексту. Позитивним у використанні цього методу передовсім є запобігання перевтоми голосового апарату, що є дуже важливим в означений період розвитку дитячого організму.

Одним із теоретичних методів роботи у вокальному класі можна використати метод порівняльного аналізу. Цей метод дозволяє учню висловити свою естетичну оцінку співацькому голосу, навчитися відрізняти правильне звукоутворення від неправильного, не тільки почути, а й відчувти на фізіологічному рівні принципи голосоутворення. Таким чином у дитини розвиваються розумові критичні здібності, вокальний слух та художній смак.

Отже, завдяки таким методам роботи в класі, учень продовжує власний розвиток, хоча і технічного та виконавського розвитку на перший погляд і не відбувається, в першу чергу перед викладачем стоять завдання підтримати голосовий апарат в здорову виді, зберегти інтерес до виконавської діяльності та навчити критично відноситись до вокального виконавства.

Особливо слід звернути увагу в період мутації на індивідуальний підхід до дитини в класі, зважаючи на те, що у кожного це явище проходить по-різному – хтось із дітей соромиться «півників» в голосі, комусь подобається новий (чоловічий) голос (у хлопчиків) і вони починають його інтенсивно напружувати: співають голосно, в широкому діапазоні, з невластивою або недосконалою манерою співу.

Гігієна голосу нерозривно пов'язана з життєвим режимом і дотриманням загальногігієнічних правил. Зміцненню здоров'я голосового апарату сприяє загартовування. Загальне переохолодження і, як наслідок, респіраторні захворювання негативно впливають на голосові зв'язки. Саме тому недоцільно легко вдягатися та вживати холодні

напоїв та продукти харчування. Потрібно зазначити, що вживання занадто гарячих напоїв та їжі також здатне спричинити негативний вплив на стан голосового апарату.

Негативно впливає на функціонування голосового апарату вживання таких продуктів: газовані напої, солодкі соки та нектари, шоколад, насіння соняшнику та кунжуту, різні види горіхів, шоколад, цитрусова група продуктів, терпкі різновиди хурми, часник, цибуля, хрін, чіпси, сухарики, печиво, їжа із підвищеним вмістом спецій. Результатом вживання даних продуктів є подразнення голосових зв'язок, що, в свою чергу, призводить до пригнічення якостей голосу співака.

Висновки. Процес голосоутворення є досить складним і вагомим для фізичного розвитку дитини. Від того як буде розвиватись голос школяра залежить в майбут-

ньому якість дорослого голосу, дуже важливо це враховувати дітям, які прагнуть займатися співом на професійній основі, прагнуть пов'язати свою професію із вокальною діяльністю. Учитель має пам'ятати, що фізичне здоров'я, майбутня професійна діяльність дитини, багато в чому, визначається уважним ставленням до вікового розвитку голосового апарату, зокрема, періоду мутації.

Використана література.

Малинина Е. М. Опыт работы по обучению школьников пению М.: Акад. Пед. Наук РСФСР, 1964. – 48 с.

Емельянов В.В. Развитие голоса: координация и тренинг СПб.: Лань ; М. ; Краснодар: [б.и.], 2003. – 191 с.

Люш Д. Развитие і збереження співочого голосу Київ.: «Музична Україна», 1988.-185 с.

УДК 364(3)

Організація трудової діяльності майбутніх фахівців за тематикою соціального проекту

Organization of employment activities of future specialists on the subject of the social project

Квітко Наталія Миколаївна

аспірантка кафедри соціальної роботи Муніципального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Kvitko Natalia Mykolayivna

graduate student of the Department of Social Work of the Municipal Institution «Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy»

Анотація

Застосування мотиваційних рекомендацій, зокрема організаційне стимулювання, морально-психологічні методи стимулювання, мотивація вільним часом, а так само матеріальне стимулювання, має благополучно вплинути на поліпшення ефективності роботи соціальних працівників, що в свою чергу вплине на якість кадрового складу установи, задоволеність діяльністю, і, як наслідок поліпшенням якості надання послуг.

Ключові слова: соціальний проект, морально-психологічні методи стимулювання, матеріальне стимулювання, майбутні фахівці.

Аннотация

Применение мотивационных рекомендаций, в частности организационное стимулирование, морально-психологические методы стимулирования, мотивация свободным временем, а также материальное стимулирование, благополучно влияет на улучшение эффективности работы социальных работников, что в свою очередь повлияет на качество кадрового состава учреждения, удовлетворенность деятельностью, и, как следствие улучшение качества предоставления услуг.

Ключевые слова: социальный проект, морально-психологические методы стимулирования, материальное стимулирование, будущие специалисты.

Annotation

The application of motivational recommendations, including organizational incentives, moral and psychological methods of stimulation, leisure motivation, as well as material incentives, should have a positive effect on improving the performance of social workers, which in turn will affect the

quality of the institution's staffing, job satisfaction, and, as a result of improved quality of service delivery.

Keywords: social project, moral-psychological methods of stimulation, material stimulation, future specialists.

Постановка проблеми. З початку запровадження нової системи нормування праці соціальних працівників з надання соціальних послуг в територіальній громаді минуло не так багато часу. Одночасно з 1 грудня 2015 року були введені в дію змінені стандарти соціального обслуговування. Основними нормативними актами, що мають забезпечувати індивідуальний підхід у наданні соціальних послуг, є Конституція України, Конвенція ООН про права людини, Європейська соціальна хартія та закони України: «Про соціальні послуги», «Про захист персональних даних» та «Про доступ до публічної інформації». Соціальні працівники потребують психологічної готовності щодо інноваційних змін і тенденцій, яка розкривається на етапі формування компетентного та успішного фахівця.

Аналіз попередніх досліджень. В основі загально-методологічного підходу щодо проблеми активності суб'єкта є висвітлення проблем у працях К. Абулханової-Славської, Г. Андрєєвої, А. Брушлінського, Г. Балла, Л. Виготського, Г. Костюка, О. Лєонтєва, С. Максименка, С. Рубінштейна, В. Татенка, В. Циби та ін.; загальні положення теорії соціалізації розкриті в наукових надбаннях М. Корнєва, М. Лукашевича, В. Москаленко, М. Пірена; психологічні концепції соціальної роботи відображенні в аспекті розкриття освітніх тенденцій І. Зверєва, А. Капської, Л. Коваль, Н. Максимова, І. Миговича, Л. Міщика, В. Панока, В. Сидорова, Ю. Швалба.

В аспекті проведення експрес-дослідження на тему «Вивчення думок соціальних працівників про роботу в нових умовах праці» з'ясовано основні причини та шляхи вирішення проблеми самоактуалізації фахівців з соціальної роботи, які навчаються у магістратурі.

Метою статті є організація і впровадження запропонованого соціального проекту формування професійних навичок у магістрів. Основним завданням було отримання інформації про можливі та ефектив-

ні, на думку учасників фокус-групового дослідження, шляхи вирішення проблем самоактуалізації фахівців із соціальної роботи, які навчаються на магістратурі.

Місцем проведення дослідження були: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (час проведення: 18-19 вересня 2020 року) та Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, приміщення навчальних аудиторій (час проведення: 25-26 вересня 2020 року). Учасниками були фахівці з соціальної роботи, які навчаються у магістратурі (денна та заочна форма). Кількість опитуваних становила 90 осіб.

Метод дослідження – напівформалізоване опитування, яке передбачало особисте, анонімне заповнення анкети соціальними працівниками в навчальних аудиторіях університетів.

Виклад основного матеріалу. Провівши дослідження ми запропонували: стимулювати та заохочувати фахівців з соціальної роботи, які навчаються у магістратурі до самостійної роботи, впроваджувати різні новітні методи навчання майбутніх фахівців, проводити тренінгові заняття для розвитку професійно та особистісно-важливих якостей.

Серед дослідження умов праці соціальних працівників було виявлено фактичне зниження заробітної плати, незважаючи на збільшене навантаження, невідповідність вартості та трудомісткості послуг, ведення паперової документації, та електронної звітності, що не додає стабільності й бажання соціальним працівникам виконувати свої функції в нових умовах нормування праці.

В даний час в установах соціального обслуговування існує безліч кадрових проблем, таких як недостатня кількість кваліфікованих працівників, неорганізоване проведення підготовки підвищення кваліфікації і перепідготовки працівників соціального обслуговування, невисока зарплата, брак перспективних молодих фахівців, плинність кадрів [3]. Важливо пам'ятати

про те, що професія соціальних працівників містить деякі недоліки, наслідком яких є професійний стрес, почуття розчарування в роботі, розвивається синдром професійного вигорання і загальної деформації особистості співробітників.

Перераховані вище проблеми показують те, що сьогодні необхідно створити мотиваційні програми щодо поліпшення якості роботи в установах соціального обслуговування.

Застосування мотиваційних рекомендацій, зокрема організаційне стимулювання, морально-психологічні методи стимулювання, мотивація вільним часом, а так само матеріальне стимулювання, має благополучно вплинути на поліпшення ефективності роботи соціальних працівників, що в свою чергу вплине на якість кадрового складу установи, задоволеність діяльністю, і, як наслідок, поліпшенням якості надання послуг.

Нами було розроблено систему тренінгів для студентів магістратури.

Кінцевим результатом розробки тренінгу формування професійних якостей особистості соціальних працівників можна вважати наступне: оригінальність програми, адаптацію програми для фахівців соціальної роботи, можливість органічного застосування тренінгу та її його елементів в інших формах навчальної роботи. Структура тренінгу складається з поведінкових (відпрацювання практичних навичок), рефлексивних (розвиток рефлексування як психологічної зрілості особистості), комунікативних (розуміння й відпрацювання навичок слухання, комунікації), релаксаційних (розвиток навичок саморегуляції та релаксації) психологічних ігор та вправ. За допомогою соціально-психологічного тренінгу в умовах психологічної безпеки та довіри учень не тільки отримує комунікативні навички, тренує техніки та методи психологічної інтервенції, але й набуває досвід самопізнання, самовизначення та самореалізації. Тож, психологічний тренінг формування професійно-особистісних якостей започатковує засади професійної спрямованості, особистісного розвитку та суб'єктності майбутніх соціальних працівників.

В аспекті вирішення основних проблем майбутніх фахівців соціальної сфери нами

було розроблено проєкт «Пошук та вирішення проблемних особливостей умов праці соціальних працівників», в основі якого соціальна робота, розглядається нами як професія, що вимагає ґрунтовної підготовки та постійного вдосконалення фахівців у цій галузі. Соціальний працівник повинен розуміти, усвідомлювати свою місію, своє місце в професії, в суспільстві, в світі [4]. Починаючи реалізацію цього проєкту ми керуємося його ефективністю на майбутнє. Лише в аспекті його реалізації можливе становлення гідного компетентного працівника з відповідним соціометричним статусом.

В даний час, незважаючи на те, що соціальна робота тільки набуває значимості в нашій країні й далеко не повністю розкрила свій гуманістичний потенціал, серед фахівців соціальної сфери зростає розчарування їх статусом в аспекті соціального захисту та ролі діяльності в суспільстві. Причинами такого безсилля головним чином слід вважати недосконалість законодавчої бази, недостатність фінансування системи соціального захисту і нерозуміння з боку окремих представників владних структур об'єктивного соціального статусу й значимості соціальної роботи, а також все зростаюча з об'єктивних причин кількість клієнтів соціальних служб [1, 2, 4].

Якості особистості соціального працівника багато в чому визначають успішність його взаємодії з клієнтом, що є необхідною умовою його професійної придатності. Формування моральних рис відбувається шляхом засвоєння духовних цінностей суспільства та професії, перетворення їх в процесі діяльності в переконання та потреби. Ці якості особистості соціального працівника, проявлені ним по відношенню до клієнта, його оточення і всього суспільства, сприяють підвищенню рівня суспільної моральності й тим самим – вирішенню низки соціальних проблем.

Робота в громаді (тобто вивчення потреб, планування та впровадження місцевих соціальних програм, орієнтація на догляд за місцем проживання, заохочення місцевих ініціатив тощо) стала одним із найпоширеніших явищ у другій половині ХХ століття [5].

Форми роботи в громаді включають цілу низку як загальних для соціальної роботи, так і специфічних для цього напрямку видів діяльності: надання послуг, вивчення проблеми, підготовки експертних висновків, звернення за субсидіями, роботу із засобами масової інформації, переговори, угоди, проведення конференцій, проведення страйків, бойкотів, публічних і громадських слухань, акцій громадянської непокори, представництво інтересів громади, вжиття заходів через законодавчі або виконавчі органи.

Висновок. Отож, соціальна робота з підготовки молоді щодо готовності до самореалізації у соціальній сфері як специфічний вид професійної діяльності, спрямована на поліпшення якості життя населення, надання допомоги та підтримки їх представникам, так як взаємодія з молоддю є найважливішою складовою змісту професійної діяльності фахівців соціальної сфери. ЗВО як соціалізуюче середовище формує і розвиває систему необхідних особистісних і професійних якостей майбутнього фахівця. Всі необхідні теоретичні

знання, вміння, навички, а також первинний практичний досвід взаємодії з населенням майбутній соціальний працівник саме й отримує в процесі професійної підготовки у ЗВО.

Література

- Пашенко С.Ю. Підготовка соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнівської молоді: Дис.... канд. пед. наук: 13.00.04. – Запоріжжя, 2000. – 176 с.
- Реформування та модернізація соціальних послуг // Соціальний захист. – 2005. – № 9. – С. 8-10
- Соціальна педагогіка: Підручник / За ред. А.Й. Капської – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 256 с.
- Толстоухова С.В. Соціальна робота в Україні як невід’ємна складова соціальної політики держави // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2002. – № 1. – С. 70-81.
- Чернуха Н.М. Формування громадянськості учнівської молоді: інтеграція виховних соціальних впливів суспільства. Монографія. – Луганськ: Альма матер, 2006. – 360 с.